

Є. Ю. Липовецька

аспірант кафедри теорії та методики професійної освіти
психолого-педагогічного факультету
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,
викладач кафедри мистецтв

КЗ «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНОСТІ З МИСТЕЦТВА ХУДОЖНЬОГО ТКАЦТВА» МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ВІДПОВІДНО ДО ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ

Система освіти спирається на науково-теоретичну базу формування особистості та широко використовує різні засоби і форми, серед яких художня освіта набуває особливого значення.

Декоративна діяльність, а саме вивчення художнього текстилю, розглянута в дослідженні, дає широкі можливості для розкриття індивідуальності. Заснована на багатовіковому народному досвіді, вона розвиває творчі здібності, духовно збагачує особистість, несе в собі знання і вміння багатьох поколінь. У процесі художнього ткацтва розвивається психіка, формується інтелектуальний потенціал, розвиваються творча активність, ініціатива, виховуються посидючість, працьовитість і багато іншого. У програмах за видами декоративно-прикладного мистецтва для художньо-графічних факультетів, на наш погляд, недостатньо конкретизовані цілі і завдання навчальних завдань з оволодіння закономірностями основ ДПМ та не цілком обґрунтований взаємозв'язок теоретичного курсу з практичними заняттями з художнього текстилю. Зміст навчальних програм з художнього текстилю передбачає лише вивчення окремих закономірностей декоративного зображення й орнаменту, при цьому формування компетентностей з художнього ткацтва стає другорядним завданням. Під час вивчення художнього ткацтва роль і значення компетентностей майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва мають розглядатися цілеспрямовано, необхідно вивчати історію розвитку мистецтва та освіти в галузі художньої творчості, акцентувати увагу на декоративному мистецтві.

Сформоване протиріччя між вимогою сучасного суспільства до рівня майстерності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва і відсутністю науково обґрунтованої системи поетапного формування компетентностей з художнього ткацтва різних рівнів зумовило створення цієї статті з метою висвітлення сутності та структури поняття «компетентностей з мистецтва художнього ткацтва майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва» з оглядом на державні стандарти фахових компетентностей, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Ключові слова: *художнє ткацтво, декоративно-прикладне мистецтво, фахова компетентність, компетентності з мистецтва художнього ткацтва, педагогіка, державні стандарти освіти України, художня освіта, професійна освіта.*

Актуальність проблеми. В умовах модернізації освіти актуальною стає проблема обґрунтування нових підходів, змісту теорії і методики навчання традиційного прикладного мистецтва як суттєвого фактору національної самосвідомості.

Сформоване протиріччя між вимогою сучасного суспільства до рівня майстерності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва і відсутністю науково обґрунтованої системи поетапного формування компетентностей з художнього ткацтва різних рівнів, що дозволяє педагогам вузу успішно вирішувати навчально-творчі завдання в процесі навчання студентів художньому ткацтву, ставить питання про необхідність створення методики навчання художнього ткацтва майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти. Разом з тим постає питання висвітлення сутності та структури

поняття «компетентностей з мистецтва художнього ткацтва майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва». Основна проблема визначається створенням оптимально продуктивної методики навчання художньому ткацтву майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, що забезпечує високий рівень формування компетентностей з художнього ткацтва як складника професійної компетентності майбутнього фахівця декоративно-прикладного мистецтва.

У цьому контексті актуальною стає проблема професійної підготовки студентів – майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, здатних проявити себе в різних сферах професійної діяльності. М.В. Соколов відзначає: «Важливо визначитися якого фахівця ми хочемо отримати. Чи буде це майстер, що вміє виконати в матеріалі виріб, або художник, здатний працювати не стільки за гото-

вими проектами, скільки виконувати їх самостійно, спираючись на власний досвід, досвід попередніх поколінь і розвинений художній смак» [12, с. 43].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Загальна феноменологія професійної компетентності вчителя знайшла відображення в дослідженнях Г. Балла, О. Бондаревської, Н. Гузій, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, В. Маслова, О. Пометуна, О. Савченко, О. Хуторського та інші. Дослідження у сфері педагогіки мистецтва здійснювали О. Гайдамака, О. Кабкова, Л. Масол, Н. Миропольська, М. Михаськова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, М. Семко, О. Щолокова та інших. Вивчення методики формування певних компонентів фахової компетентності вчителя мистецьких дисциплін займалися І. Зязюн, М. Лещенко, Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та інші. Мистецька компетентність як необхідна умова професійного виконання фахових обов'язків учителя образотворчого мистецтва розглядалась О. Кайдановською, С. Коновець, І. Мужиковою, О. Плотницькою та іншими.

У наукових дослідженнях відзначається, що на цей час на ринку праці першість належить фахівцям з творчим мисленням, які вміють успішно працювати в різних професійних сферах, які мають мотивований інтерес до самовдосконалення і саморозвитку, адекватну особистісну і професійну самооцінку, націленість на результат. Затребуваність фахівців в сфері декоративно-прикладного мистецтва зараз проявляється в різних сферах. Існує висока потреба у викладачах, керівниках творчих колективів, експертах з оцінки речей ручної роботи (митниця, музеї, художні салони, галереї тощо), а також у художниках, які володіють виконавською майстерністю на професійному рівні [3, с. 9].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженнях переважає аналіз окремих компонентів професійного становлення студентів, наголошується на необхідності поетапного освоєння художніх засобів окремих видів ДПМ. Однак питання освоєння компетентностей з художнього ткацтва як чітко сформованої системи, що утворює комплекс навчально-творчих завдань зростаючої складності, не отримали належного висвітлення. Невирішеність їх у методиці викладання художнього ткацтва, на наш погляд, залишається досить серйозною проблемою, що, з одного боку, впливає на якість викладання циклу художнього ткацтва, з іншого – на рівень професійної підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

Мета статті – розкрити сутність поняття «компетентностей з мистецтва художнього ткацтва» майбутнього фахівця декоративно-прикладного мистецтва відповідно до державних стандартів України.

Виклад основного матеріалу. Загалом педагогічні проблеми, що виникають у процесі професійної підготовки студентів, є відображенням суперечностей між:

– вимогою підготовки фахівця, здатного до компетентного провадження професійної діяльності, й недостатньою теоретичною та практичною розробленістю педагогічних технологій розвитку професійної компетентності;

– потребою створення інтегрованої системи підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва й традиційним, вузьким спрямуванням викладання дисциплін у вищих мистецьких навчальних закладах;

– необхідністю стандартизації освітніх програм відповідно до вимог європейських рамок кваліфікацій для підготовки компетентного фахівця та неготовності викладачів мистецьких ЗВО до діяльності в означеному напрямі [7, с. 170].

Ключем до вирішення таких проблем є пошук інноваційних педагогічних технологій для цілеспрямованого розвитку всіх складників компетентностей з художнього ткацтва майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва. Постає питання про складові частини цих компетентностей.

Міністерством освіти і науки України затверджено стандарт спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, необхідних для здобуття спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація наукового рівня бакалавр:

1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметнопросторового та візуального середовища.

2. Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.

3. Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями.

5. Здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва.

6. Здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.

7. Здатність адаптувати творчу (індивідуальну та колективну) діяльність до вимог і умов споживача.

8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

10. Здатність усвідомлювати важливість виконання своєї частини роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності.

11. Здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

12. Здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах [6].

Методологічну основу процесу формування фахових компетентностей майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва складає комплекс відповідних принципів:

- гуманізації професійно-художньої освіти,
- інформатизації освітнього процесу,
- професійної мобільності,
- професійної спрямованості,
- інтеграції традиційних методик художнього навчання й інноваційних мультимедійних технологій,
- мотивації [13, с. 258].

Розглянемо детально кожен із принципів.

Принцип гуманізації професійно-художньої освіти спрямований на розвиток у майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва високого рівня творчості, відповідальності за результати своєї діяльності, орієнтованості на культурно історичні цінності, традиції народного мистецтва, на підготовку професіонала митця такого рівня майстерності, який би володів сучасними художніми технологіями і завжди прагнув удосконалювати свої знання та вміння упродовж усієї художньої діяльності.

Принцип інформатизації освітнього процесу як «процесу забезпечення сфери освіти методологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних засобів інформаційних комп'ютерних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання, виховання» [2], передбачає визначення комплексу інформаційних технологій, що дозволяє сформувати фахові компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

Принцип професійної мобільності передбачає таку побудову змісту художньої освіти, за якою спеціаліст здатен швидко переключатися з одного виду діяльності на інший, що обумовлено створенням нового технологічного обладнання та комплексів. Майбутній фахівець отримує не тільки традиційні знання, вміння та навички, але й оволодіває комплексом самоосвітніх компетентностей щодо досліджуваного мистецького процесу, застосовуючи сучасні методики пошуку інформації.

Принцип професійної спрямованості. Під професійною спрямованістю розуміється система мотивів, які спонукають людину до виконання професійних завдань і професійного саморозвитку. Принцип професійної спрямованості передбачає формування у студентів умінь оптимально вико-

ристовувати цінності, які безпосередньо пов'язані з їх навчально-професійною діяльністю. В ході конструювання освітнього процесу у ЗВО професійна спрямованість є пріоритетним принципом, який дозволяє вирішити протиріччя між теоретичним характером досліджуваних дисциплін і необхідністю практичного застосування знань у професійній діяльності [2, с. 123].

Принцип інтеграції традиційних методик художнього навчання й інноваційних мультимедійних технологій. Сутність цього принципу полягає в тому, що традиційна система навчання, з огляду на принципів зміни в сучасному освітньому середовищі, уже не задовольняє суспільні потреби, проте повністю реформувати й трансформувати цю систему немає сенсу, оскільки певні методи і форми художньої освіти не мають альтернативи.

Оптимальних результатів можна досягти, дотримуючись принципу інтеграції традиційних методик навчання й інноваційних мультимедійних технологій: зберігаючи ефективні традиційні форми художньої освіти, можна перетворити майбутніх фахівців на активних суб'єктів процесу навчання, які засвоюють і генерують знання, отримані з різноманітних джерел; інформаційна комунікація стає багатоканальною системою, яка забезпечує інформаційну взаємодію між викладачем і студентами; діяльність студентів набуває яскраво вираженого творчого характеру [9; 10].

Принцип мотивації передбачає створення таких психолого-педагогічних умов, за яких студент спроможний зайняти активну особистісну позицію і найбільш повною мірою розкритися не тільки як об'єкт навчальної діяльності, а й як суб'єкт. Реалізація цього принципу забезпечує формування у кожного студента відповідної потребово-мотиваційної сфери його навчальної діяльності та її відповідну емоційну насиченість [5, с. 5]. Навчальна діяльність, організована та здійснювана за таким принципом, повинна спонукатися як суспільно значущими, так і особистісними мотивами, а навчальний процес повинен забезпечувати емоційну насиченість навчання.

Висновки і пропозиції. Основною проблемою професійної підготовки студентів на художньо-графічних факультетах є ефективне формування компетентностей студента в процесі навчання декоративно-прикладному мистецтву. В більш вузькому контексті, проблемою є відсутність загальної методики навчання художньому ткацтву майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, яка забезпечить повноцінне формування компетентностей з мистецтва художнього ткацтва у майбутніх фахівців з декоративно-прикладного мистецтва. Сутністю ж цих компетентностей є затверджений Міністерством освіти і науки України стандарт спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, необхідних для

здобуття спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація наукового рівня бакалавр [6]. Методологічну основу процесу формування фахових компетентностей майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва складає комплекс відповідних принципів: гуманізації професійно-художньої освіти, інформатизації освітнього процесу, професійної мобільності, професійної спрямованості, інтеграції традиційних методик художнього навчання й інноваційних мультимедійних технологій, принцип мотивації. Саме це є основою для методики навчання художнього ткацтва майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти, якої не вистачає на цей момент мистецьким закладам вищої освіти.

Загалом методика навчання художнього ткацтва передбачає формування сукупності компетентностей з художнього ткацтва у майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва. Тому поняття «методика навчання художнього ткацтва» і поняття «формування компетентностей з художнього ткацтва» ми розглядаємо як суміжні. Без сукупності фахових компетентностей не можна досягнути професійної досконалості в оволодінні методикою.

Перспективи подальших розвідок. Надалі плануються теоретичні дослідження, що передують створенню методики навчання художнього ткацтва майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти, яка забезпечить правильне керівництво педагогом заняттями в процесі навчання студентів декоративно-прикладного мистецтва та дозволить по-справжньому сформувати критеріально-рівневу систему розвитку компетентностей з мистецтва художнього ткацтва кожного студента протягом всієї професійної освіти.

Список використаної літератури:

1. Андрущенко В.П., Зязюн І.А., Кремень В.Г. Максименко С.Д., Ничкало Н.Г., Сисоєва С.О., Цехмістер Я.В., Чалий О.В. Неперервна професійна освіта : філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / за заг. наук. ред. В.Г. Кременя. Київ : Наукова думка, 2003. 853 с.
2. Балик Н.Р., Шмигер Н.П. Формування інформаційних та соціальних компетентностей студентів з метою їх професійної підготовки у педагогічному університеті. *Науковий огляд: міжнародний науковий журнал*. 2016, № 4. С. 71–79.
3. Бриткевич М.С. Инновационный педагогический опыт как фактор профессионального совершенствования учителя в условиях системы повышения квалификации : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Белгород, 2018. 20 с.
4. Бучківська Г.В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва : автореф. дис. ... д-ра педагогічних наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 39.
5. Ващенко Л.С. Уміння вчитися – ключова компетентність учнівської молоді сучасного інформаційного суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. № 5. С. 1–14.
6. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/023-obrazotvorche-mistetstvo-dekorativne-mistetstvo-restavratsiya-bakalavr.pdf> (дата звернення: 21.09.2020).
7. Король А. Художньо-графічна компетентність учнів загальноосвітніх навчальних закладів як педагогічна проблема. *Збірник наукових праць*. Вип. 2. Київ, 2016. С. 165–174.
8. Руденченко А.А. Теоретичні і методичні засади навчання етнодизайну студентів у вищих мистецьких навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 42 с.
9. Оршанський Л.В. Концептуальні засади та модель художньо-трудової підготовки майбутніх учителів трудового навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць*. 2008. № 16. С. 421–426.
10. Оршанський Л.В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання : [монографія]. Дрогобич : Швидкодрук, 2008. 278 с.
11. Свінцицька Н.М. Формування готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи в гуртках декоративно-прикладної творчості: змістовий компонент підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. № 50 (103). С. 239–249.
12. Соколов М.В. Профессиональная подготовка художника декоративного искусства на основе активизации проектной деятельности. *Педагогическое образование в России*. 2015. № 11. С. 43–46.
13. Сотська Г.І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах: монографія / за наук. ред. О.М. Отич. Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2014. 382 с.

Lypovetska Ye. The essence of the concept of “competencies in the art of artistic weaving” of the future specialist in arts and crafts in accordance with state standards of Ukraine

The education system is based on the scientific and theoretical basis of personality formation and widely uses various tools and forms, among which art education acquires special significance.

Decorative activity, namely the study of artistic textiles, considered in the study, provides ample opportunities for the disclosure of individuality. Based on centuries of folk experience, it develops creative abilities, spiritually enriches the personality, carries the knowledge and skills of many generations. In the process of artistic weaving the psyche develops, intellectual potential is formed, creative activity, initiative develop, perseverance, diligence and much more are brought up. The programs by types of decorative and applied arts do not specify the goals and objectives of educational tasks to master the laws of DAA, not fully justified the relationship of theoretical course with practical classes in artistic textiles, and the development of competencies in artistic weaving as a clear formed system, which forms a set of educational and creative tasks of increasing complexity, did not receive proper coverage.

The content of educational programs in artistic textiles involves only the study of certain patterns of decorative image and ornament, while the formation of competencies in artistic weaving becomes a secondary task. In the study of artistic weaving, the role and significance of the competencies of future specialists in arts and crafts should be considered purposefully, it is necessary to study the history of art and education in the field of art, emphasis should be placed on decorative arts.

The contradictions between the requirement of modern society to the level of skill of future specialists in arts and crafts and the lack of a scientifically sound system of gradual formation of competencies in artistic weaving at different levels led to the creation of this article to highlight the essence and structure of the concept of “competences of Applied Arts” with regard to the state standards of professional competencies approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine.

Key words: *artistic weaving, decorative and applied arts, professional competence, competence in the art of artistic weaving, pedagogy, state educational standards of Ukraine, art education, professional education.*